

ВІДГУК
офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Романовської Людмили Іванівни
на дисертаційну роботу Гейтенка Владислава Володимировича
«Педагогічний супровід соціалізації старшокласників у середовищі
неформальних молодіжних організацій», поданої на здобуття наукового
ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка

Актуальність обраної теми дослідження зумовлена тим, що в Україні існує значна кількість неформальних молодіжних організацій, які є „закритими” для суспільства. Старшокласники вважають, що належність до тих, чи інших неформальних рухів, організацій чи об’єднань наближає їх до дорослого життя, здатності розв’язувати життєві труднощі. Пріоритетним критерієм привабливості в таких групах є її статус, який визначається авторитетом лідера, особливостями соціального впливу, певною престижністю тощо. Таке розмежування згодом впливає на подальшу долю людини. Ставши членом неформальної молодіжної організації, деякі учні розуміють, що це не той (правильний) шлях у доросле життя, вихід із складної життєвої ситуації, але в більшості випадків не можуть розірвати стосунки без цілеспрямованої допомоги соціального педагога. Саме тому педагогічний супровід соціалізації старшокласників, які потрапляють у середовище неформальних молодіжних організацій антисоціальної спрямованості, має допомогти неформалу в ситуації адекватного вибору, що породжує різні варіанти пошуку активної життєвої позиції.

Тому, цілком погоджуємося з автором, що одним із шляхів вирішення зазначеної проблеми та подолання існуючих протиріч, що зазначені у вступі дисертації, є розробка та впровадження в практику соціальної роботи ефективних умов, які би забезпечували процес педагогічного супроводу соціалізації старшокласників у середовищі неформальних молодіжних організацій.

З означених позицій дисертаційне дослідження В.В. Гейтенка є своєчасним та нагальним, актуальність якого не викликає сумніву.

Ступінь обґрунтованості наукових положень забезпечується вдалими структуруванням та логічністю викладеного матеріалу, ефективним використанням комплексу методів дослідження (теоретичних, емпіричних, математичної статистики), достатньою тривалістю педагогічного експерименту (2015-2018 р.), апробацією результатів дослідження. Зокрема, дисертантом чітко сформульовано мету, об'єкт, предмет та завдання дослідження. Експериментальна база дослідження відповідає проблематиці, а довідки про впровадження результатів дослідження вказують на позитивний вплив запроваджених умов педагогічного супроводу соціалізації старшокласників, які перебувають у неформальному молодіжному середовищі.

Для реалізації мети дослідження дисертантом здійснено аналіз 273 наукових джерел (із них 20 іноземною мовою), до яких входить філософська, педагогічна, психолого-педагогічна, соціально-педагогічна література; нормативні документи, закони, положення; періодичні видання, де висвітлюються сучасні актуальні погляди щодо проблеми педагогічного супроводу в соціальній роботі зі старшокласниками, які перебувають у неформальному молодіжному середовищі; монографії, дисертації провідних українських та зарубіжних науковців.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, повнота їх викладу в опублікованих працях. Детальний аналіз змісту дисертації В.В. Гейтенка дає підстави стверджувати про достатній рівень обґрунтованості і достовірності її основних наукових положень, висновків, пропозицій.

Оцінюючи наукову новизну результатів дослідження, зазначимо, що дисертаційна робота є цілісним, системним дослідженням проблеми педагогічного супроводу соціалізації старшокласників у середовищі неформальних молодіжних організацій, яка засвідчується такими основними здобутками. Так, автором дисертації *вперше* на основі цілісного аналізу науково обґрунтовано, експериментально перевірено та впроваджено в

практику соціальної роботи умови забезпечення педагогічного супроводу соціалізації учнів старшого шкільного віку, які перебувають у середовищі неформальних молодіжних організацій (розвиток мотивації щодо формування світогляду, зміни інтересів з метою залучення до організацій просоціального й соціального спрямування на основі рефлексії; формування позитивного соціального досвіду на засадах інтерактивних технологій, які би забезпечували процес педагогічного супроводу в середовищі неформальних молодіжних організацій; формування активної життєвої позиції на засадах комплексу виховних заходів та соціально-педагогічних дій); *уточнено та конкретизовано* критерії, показники та рівні соціалізації старшокласників, які перебувають у неформальних молодіжних організаціях; дефініцію та зміст понять „соціалізація”, „неформальна молодіжна організація”, „педагогічний супровід соціалізації учнів старшого шкільного віку”; набули *подальшого розвитку* наукові уявлення про вплив неформальних молодіжних організацій на соціалізацію старшокласників, про сутнісні характеристики педагогічного супроводу соціалізації старшокласників, які перебувають у середовищі неформальних молодіжних організацій асоціального й антисоціального спрямування.

Позитивним, на нашу думку є те, що автор у першому розділі дисертації вдало реалізує принципи організації наукового пошуку, що дає змогу визначити стан розробленості проблеми дослідження, мотиви вступу старшокласників до неформальних молодіжних організацій, причини утворення та функції неформальних молодіжних організацій, на підставі чого визначаються критерії, показники та рівні соціалізації старшокласників-неформалів.

Безумовною заслугою автора є те, що він розкриває сутність „педагогічного супроводу соціалізації учнів старшого шкільного віку” на засадах понятійних категорій „соціалізація”, „супровід”, „педагогічний супровід”. У контексті дослідження *педагогічний супровід соціалізації учнів старшого шкільного віку* розглядається як комплекс психолого-педагогічних

дій та заходів, спрямованих на створення умов, які сприятимуть формуванню взаємоповаги, партнерства, співробітництва; забезпечуватимуть якісну зміну морально-етичних якостей на засадах розвиненої особистісної рефлексії з метою розвитку потреби у самовдосконаленні, самоосвіті, самореалізації.

У ході дослідження автором визначено критерії соціалізації старшокласників, які потребують педагогічного супроводу у середовищі неформальних молодіжних організацій: *мотиваційно-цільовий*, показниками якого є рівень розвитку ціннісних орієнтацій та мотивація на успіх (сформованість потреби успішної реалізації власних здібностей, навички самостійного прийняття рішень у нестандартних життєвих ситуаціях, здатність до творчого мислення тощо); *когнітивний* – показниками якого є рівень розвитку пізнавальної активності (усвідомлення цілісної картини світу, ставлення до навколишнього середовища, суспільства, однолітків, самого себе; шанобливе ставлення до культурної спадщини України та культури інших народів світу; норми спілкування та суспільної поведінки тощо); *моральний* – показниками якого є рівень розвитку громадянської зрілості та соціальної відповідальності (почуття патріотизму, національна гідність, норми суспільної поведінки, повага та піклування про родину, перетворення знань в особисті переконання, цілі й цінності тощо); *особистісно-рефлексивний* – показниками якого є рівень розвитку уміння планувати, оцінювати, контролювати власні дії, здатність до самоаналізу, самоусвідомлення й переосмислення, позитивні міжособистісні контакти, розуміння іншої людини, навички самовдосконалення тощо.

Результати проведеної педагогічної діагностики дозволили авторові схарактеризувати три рівні соціалізації старшокласників, які перебувають у середовищі неформальної молодіжної організації, – низький, середній та високий. Одержані результати доводять, що більшість неформалів (понад 40 %) як експериментальної, так і контрольної груп мають низький та середній рівні соціалізації. Отже, встановлена тенденція, а також аналіз теоретичних засад проблеми дослідження, стали підставою для

впровадження умов забезпечення педагогічного супроводу соціалізації старшокласників, які перебувають у середовищі неформальних молодіжних організацій.

У другому розділі дисертації автор представляє наукове обґрунтування умов забезпечення педагогічного супроводу соціалізації старшокласників та результати впровадження експериментальної програми заходів їхньої реалізації, а також здійснює перевірку ефективності впроваджених умов.

Досить вдалою, на нашу думку, є представлена в дисертації експериментальна програма навчально-виховних заходів, алгоритм реалізації якої переконливо доводить ефективність упроваджених умов педагогічного супроводу старшокласників-неформалів у контексті їх орієнтації на просоціальну поведінку та соціальну діяльність.

Наведена автором порівняльна динаміка рівнів сформованості критеріїв соціалізації старшокласників-неформалів на підсумковому етапі дослідження із коректним використанням методів математичної статистики, засвідчує достовірно значущі кількісні й якісні зміни в показниках експериментальної групи, на відміну від контрольної. Отже, здійснена автором дослідження перевірка ефективності реалізованих експериментальних чинників дає змогу зазначити, що мета дослідження досягнута, а розв'язання поставлених завдань підтверджують логіку наукового задуму автора.

Отже, аналіз проблеми дослідження дав авторові можливість сформулювати аргументовані висновки до кожного розділу та загальні висновки дисертації, які відповідають основним науковим положенням дисертаційного дослідження та поставленій меті.

Основні положення дисертації повною мірою відображено у 20 наукових публікаціях автора (в тому числі 5 – статті в наукових фахових виданнях України, 6 – статті в зарубіжних наукових виданнях), а також апробовано у доповідях на Міжнародних і Всеукраїнських наукових конференціях.

Значущість результатів дослідження для науки і практики полягає в тому, що наукові положення, висновки і рекомендації, які сформульовані в дисертації, поглиблюють теоретичні та практичні аспекти проблеми розкриття сутності забезпечення педагогічного супроводу соціалізації старшокласників, які перебувають у середовищі неформальних молодіжних організацій.

На нашу думку, не викликає сумніву **практичне значення** результатів дисертаційного дослідження, яке полягає в упровадженні в практику соціальної роботи зі старшокласниками-неформалами інтерактивних засобів, методів, форм, соціально-педагогічних дій, які забезпечуватимуть їх педагогічний супровід у середовищі асоціальних й антисоціальних груп і організацій. Поряд із цим, матеріали дослідження можуть бути використані в навчально-виховному процесі загальноосвітніх шкіл, закладах професійної освіти, закладах вищої освіти, а також слугувати для подальшого дослідження впливу неформальних молодіжних організацій на соціалізацію підлітків та становлення їх особистості.

Актуальність і важливість результатів дослідження підтверджують матеріали про їх впровадження та використання в діяльності восьми закладів загальної освіти, громадських соціальних організацій та спілок, дитячих та юнацьких клубів міст Донецької та Харківської областей, м. Києва, довідки з яких наявні в додатках дисертації.

Зміст дисертації, її завершеність і оформлення. Вважаємо, що оформлення дисертаційної роботи та автореферату за структурою відповідає діючим вимогам, які пред'являються до дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. При цьому, автореферат передає основний зміст дисертації та не містить наукових висновків, які не представлені в дисертації.

Визначаючи високу актуальність проблеми дослідження, наукову новизну, теоретичне і практичне значення дисертаційної роботи

В.В. Гейтенка, вважаємо за доцільне вказати на деякі **дискусійні моменти та висловити зауваження:**

1. Вважаємо, що у першому розділі дисертації автор занадто заглиблюється у розгляд особливостей соціалізації старшокласників та забезпечення їхнього педагогічного супроводу у середовищі неформальних молодіжних організацій, наводячи, в тому числі, й зарубіжний досвід (США, Німеччина та інші країни). На наш погляд, доречно було би конкретизувати певний інноваційний зарубіжний досвід у контексті можливості його запозичення та впровадження в практику соціальної роботи в Україні.

2. У підрозділі 2.1 дисертації автор досить детально характеризує причини і мотиви прояву девіантної поведінки старшокласників, так як вона притаманна середовищу асоціальних й антисоціальних молодіжних груп й організацій. На нашу думку, необхідно було би більше уваги приділити обґрунтуванню соціально-педагогічних умов та дій щодо зниження наслідків такої поведінки.

3. У підрозділі 2.2 представлено алгоритм реалізації програми виховних заходів по забезпеченню педагогічного супроводу соціалізації старшокласників-неформалів, важливими атрибутами якої є різноманітні форми й методи соціальної роботи. На нашу думку, доцільно було би продемонструвати взаємодію форм і методів соціальної роботи на кожному із етапів дослідження.

4. У дисертації, на нашу думку, не знайшли належного представлення методичні й практичні рекомендації для педагогів, соціальних педагогів, соціальних психологів, батьків щодо забезпечення індивідуального та групового педагогічного супроводу, який автор активно використовує в роботі з неформалами. Такі рекомендації доцільно було би представити у додатках.

Висловлені зауваження та пропозиції мають дискусійний характер, не знижують позитивної оцінки рецензованої роботи, яка є завершеним та самостійним науковим дослідженням. Загалом теоретичні, практичні та та

експериментальні результати дослідження є значущими для теорії та практики соціальної роботи з представниками неформальних молодіжних організацій.

Зазначене вище дає підстави стверджувати, що дисертація на тему „Педагогічний супровід соціалізації старшокласників у середовищі неформальних молодіжних організацій” є самостійною, завершеною науковою роботою, що відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13, 14 „Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р.) щодо кандидатських дисертацій, а її автор – Гейтенко Владислав Володимирович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.05 – соціальна педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри соціальної роботи і
соціальної педагогіки Хмельницького
національного університету

Л.І. Романовська

Підпис Романовської Л.І. засвідчую:

Перший проректор,
проректор з наукової, педагогічної та
наукової роботи Хмельницького
національного університету

М.П. Войнаренко